

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae

Schnorrenberg, Anno

Coloniae, 1740

Titulus I. De Judiciis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62040](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62040)

LIBER III.
INSTITUTIONUM
CANONICARUM.

DE
JUDICIIS.

IN Libro primo institutionum de Personis Ecclesiasticis: In secundo de rebus Ecclesiasticis actum fuit: in praesenti, sive tertio de Judiciis Ecclesiasticis ad interesse, vel commodum privatum, seu ad satisfaciendum parti tendentibus agetur:

TITULUS I.

DE
Judiciis.

§. Primus.

Quid, & quotuplex Judicium.

Quæres primò. Quotupliciter sumitur judicium?

R. Cum Glossa in Regulam primariam presentis materia: In judiciis non est per-

sonarum acceptio habenda. 12. de Regul. Juris in 6. Quatuor modis judicium sumitur. 1. mō. Pro iis, quæ antecedunt sententiam condemnatoriam Judicis, sive

sive pro discussione causæ: & tali modo in præfenti accipitur. 2dò. Pro ipsa sententia Judicis: & hoc modo sumit *Doctor Angel.* 2. 2. q. 63. a. 4. Dum dicit, quod judicium sit actus justitiæ, quo Judex ad æqualitatem justitiæ reducit ea, quæ inæqualitatem oppositam facere possunt. 3tò. Pro discretionem sive arbitrio prudentis & discreti viri. 4tò. Pro ultima voluntate.

Quæres secundò. Quibus nominibus, & quare judicium appellatur?

R. Cum *Ilidoro* relato in *cap. forus.* 10. de *Verb. signif.* 1mò. Vocatur judicium, quasi jurisdictionis, & justitiæ quasi juris status. 2dò. Judicium prius inquisitio vocabatur: unde & Authores judiciorum, præpositos, quæstores, vel quæsitores appellamus. 3tò. Vocatur etiam negotium, quod multa significat: modò actum alicujus rei, cuius contrarium est otium: modò actionem causæ, quod est jurgium litis, & dictum est negotium, id est sine otio. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur. 4tò. Judicium etiam dicitur jurgium, quasi juris garrum: eò quod hi, qui causam dicunt, jure disceptent. 5tò. Demum judicium nuncupatur lis, quæ nomen sumit à contentione limitis, de qua *Virgilius*:

Limes erat positus, litem ut discerneret agris?

Quæres tertio. Quid est judicium?

R. Judicium ita describi potest: Est discussio causæ, quæ ritè fit in foro coram iudice. §. *restit.* 1. *insitit.* Canon.

Dicitur 1mò. Discussio causæ; causa à casu, quo venit, dicitur: est enim materia & origo negotii, vel litis discussionis examine patefacta, quæ dum proponitur causa est, dum discutitur judicium, dum finitur justitia. *Cit. cap. forus.* 2dò in foro. Forus est exercendarum litium locus, à fando dictus, sive à Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit. Constat autem forus causâ, lege, & judicio, hoc est, ut inquit *Gloss. in cit. cap. forus.* Forum ornat causa, lex, & judicium: Causa, quæ proponitur, lex, juxta quam discutitur, & deciditur, & judicium, quo discutitur, & deciditur.

Quæres quarto. Quæ personæ pertinent ad judicium?

R. Iterum ex *cit. cap. forus.* In omni negotio hæ personæ quærentur: Judex, accusator, reus, tres vel duo testes. 1mò. Judex, dictus quasi jus dicens populo, sive quod jure disceptet: jure autem disceptare est justè judicare. Non est ergo Judex, si non est in eo justitia. 2dò. Accusator, sive actor vocatus est, quasi causator, qui ad causam vocat eum, quem appellat. 3tò. Reus à re, quæ petitur, nuncupatur: quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in judicio pro re aliqua petitur. 4tò. Testes antiquitè superstites dicebantur, eò quod super causæ statu proferebantur: nunc, parte ablatâ nominis, testes vocantur.

Quæres quinto. An in omni judicio personæ illæ distinctæ esse debeant?

R. Affirmativè cum *Fabiano Papa* in *Can.*

Can. nullus. 1. caus. 4. q. 4. Nullus unquam præsumat accusator simul esse & Judex, vel testis; quoniam in omni judicio quatuor personas necesse est semper adesse: id est: Judices electos, accusatores idoneos, defensores congruos, atque testes legitimos. Judices autem debent uti æquitate, testes veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam causam.

Quæres sextò. Quæ de jure natura ad ordinem judicarium requiruntur?

ꝛ. Jure naturali ad judicium hæ partes requiruntur: Citatio rei, actoris petitio, & probatio, exceptio & defensio, Judicis sententia & executio, colligitur ex *Clement. Pastoralis. de Sentent. & re judicat.* Ita, ut nequidem supremus Princeps, qui quoad partes jure humano & positivo inventas ad Ordinem judicarium servandum non astringitur, reum non citatum legitime, & non auditum condemnare non possit. Ratio est; quia postquam crimen grave ad Judicem delatum est, facultas defensionis adimi nequit, eò quod hæc sit juris naturalis: condemnare autem reum non citatum, nec auditum, est ipsi necessariæ defensionis arma præripere, quibus vel negando crimen, si illud occultum, vel non semiplenè probatum, vel excusando delictum, eo quo licet modo, se se defendere potest. Eodem modo Princeps supremus reum ex sola scientia privata absque alia probatione condemnare nequit. *Can. nos. 1. & seq. Can. Deus omnipotens. 20. caus. 2. q. 1. Can. nullum. 10. Can. judicantem. 11.*

c. 30. q. 5. Fiunt exceptiones sequentes: *1ma.* Quando periculum rebellionis vel alterius gravis mali in Republica timetur, si juridicè procedatur: tunc enim Princeps sententiam contra non citatum ferre potest; dum tamen causa privatim discutiatur, si omninò evidens non sit. *2da.* Si delictum notorium, ut nullà tergiversatione celari possit, reus sine ulla probatione condemnari potest: eò quod factum notorium & publicum vicem accusationis & testium habeat, nec reo justam aliquam defensionem relinquat, cum notoreitas delicti publicam scientiam faciat, ad actum publicum justitiæ exercendum. *Can. manifesta. 15. & seq. c. 2. q. 1. cap. ad nostram. 21. de jurejur. cap. evidentia. 9. de accusation. cap. de hoc. 11. de Simon. 3tia.* Quando non de puniendo delicto, sed de amovendo impo-sterum malo Reipublicæ impendente agitur, si alià viâ malum averti nequeat, Princeps mandare potest, ut ille, à quo malum imminet, occidatur, licet id privatâ scientiâ sciatur: in tali enim casu non ut Judex ex autoritate publica, sed tanquam privatus Rempublicam sibi commissam defendendo procedit.

Quæres septimò. Quæ jure positivo tela judiciaria, vel quis ordo in judiciis servandus?

ꝛ. *1mò.* Actor Judicem adit, oblatoque libello, quem supplicam vocamus, summarie Judicem de causa litis informat, rogatque, ut processum admittat.

2dò. Decernitur à Judice citatio, & per

per publicum juratumque Ministrum juberetur reus ad certam diem comparere juris experiendi causâ.

3to. Citatio ab Actore in judicio reproductur, & reo comparenti ab actore libellus offertur.

4to. Libello edito reo dilationes de liberatoriâ dantur, hoc est induciâ deliberandi, num velit contendere, vel potius liti cedere, satisfaciendo petitioni actoris.

5to. Si reus elapso termino contendendum putet, proponit primo loco, si quas habet exceptiones fori declinatorias, vel judicii dilatorias, aut etiam mutua petitionem, vel reconventionem instituit.

6to. His deficientibus reus ad libellum actoris responderet, quo factò lis dicitur contestata.

7^{imo}. Ante vel etiam post liti contestationem ab utraq; parte juramentum calumniâ præstatur: deinde fiunt positiones, id est articuli, super quibus pars adversa examinatur, ut veritate sic compertâ ad alias probationes procedere necessè non sit. Antequam tamen actor articulos exhibeat, juramentum dandorum emittit, quo se obstringit, quod nullos articulos dare velit, quos non sciat, vel non credat esse veros: econtra reus antequam respondeat, juramentum respondendorum emittit, se nihil negaturum, quod non sciat, vel credat esse falsum.

8^{avo}. Si actor & reus in articulis propositis discrepent, testes aliaque probationes inducuntur, quibus altera pars exceptiones opponit, quas actor

R. D. Schnorrenberg Instir. J. Can.

replicatione diluit, hanc reus duplicatione elidit, & sic deinceps.

9no. Post deductas probationes, exceptiones, replicationes, duplicationes, &c. partes concludunt in causa, & submitunt, id est, Judici causam, ut eam suâ sententiâ finiat, submitunt.

10no. Demum à Judice sententiâ profertur, à qua nisi intra decem dies appellatum, aut si appellatum, nisi appellatio intra certum tempus sit introducta, lapsis fatalibus causa, vel appellatio deserta censetur, & sententiâ transit in rem judicatam, ac absque ulteriori auditione condemnati mandatur executioni, ut judicium finem suum & effectum sortiatur. Hæ sunt solemnitates, & actus præcipui processûs judiciarii, qui tamen ex stylo cujusque Curia sæpius variantur.

Quæres 11^{avo}. Quæ personæ in judicio stare possunt?

R. Actor & reus legitimam personam standi in judicio habere debent; alioquin judicium cum illis agitatum est nullum; probatur ex pluribus legibus. *Cod. tit. qui legitimam personam standi in judic. &c.* Omnes autem in judicio stare possunt, qui nullo jure prohibentur; nam ipsa æquitas dicat, quemvis jus suum privatum vel publicum Reipublic. tueri posse, aut sub persona Actoris petendo, quod vel suum vel Reipubl. est, aut sub persona rei injurias ab Actore intentatas repellendo. Prohibentur autem 1mo. Servus, qui in judicio nec agere, nec conveniri potest, nisi causa statum aut

K k k

uti

utilitatem Reipubl. concernat, L. 6. & 7. Cod. de judic. Hæc autem de servis propriè dictis intelligenda sunt.

2dò. Pupillus. Hic si infans, vel absens sit, nomine ejus judicium suscipit tutor, L. 1. §. sufficit. ff. de administrat. & pericul. tutor. Si verò infante major, & præsens, tunc vel ipse tutor nomine pupilli, vel pupillus tutore authore agit, L. 1. & 2. C. qui legit. person. standi in judic.

3tò. Minor viginti quinque annis, nisi assistente Curatore, in judicio stare non potest, quo si careat, etiam invito datur Curator ad litem, quamvis ad actus extrajudiciales minori invito Curator non detur, nisi esset rerum suarum dissipator, §. 2. institut. de Curator.

4tò. Prodigus, cui bonorum suorum administratio interdicta est, in judicio stare non potest; nam hic quoad alienandum, & conditionem suam deteriorandam æquiparatur furioso & infanti, L. 6. ff. de V. O. In cæteris similis est pupillo, qui sibi prodesse, sed obesse non potest. Princip. institut. de Authorit. tutoris.

5tò. Filius familiæ sub Patria potestate constitutus, licet major 25. annis de peculio profectitio & adventitio sine consensu Patris in judicio agere non potest; in reliquis tamen causis, ut peculio castrensi vel quasi castrensi, & aliis, tam actionem intentare quàm excipere potest. Item de Jure Canonico in causis beneficialibus, spiritualibus, & annexis in judicio agere potest; ad has enim causas Patria pote-

tas se non extendit. Cap. fin. de judic. in 6. Item alieno nomine sine consensu Patris tanquam Procurator in judicio stare potest. Cap. qui generaliter. §. §. necdum de Procurat. in 6.

6tò. Religiosus nec per se nec per alium judicium sine licentia sui Superioris suscipere potest; ab ejus enim voluntate per votum obedientiæ ita dependet, ut secundum se neque velle, neque nolle habeat. Can. non dicatis. 11. caus. 12. q. 1.

7tò. Mulier in causis criminalibus agere, seu accusare nequit. De crimine, quod publicorum fuerit judiciorum, mulieri accusare non permittitur, nisi certis ex causis, id est, si suam suorumque persequatur injuriam. L. 12. C. de his, qui accusare non possunt. In causis civilibus quidem agere potest, sed à Juce cogi nequit, ut personaliter compareat, nisi ex causa valde urgenti & necessaria. Cap. mulieres. 2. de judic. in 6.

8tò. Quilibet excommunicatus excommunicatione majori etiam non denunciatus, licet in judicio conveniri possit, nequit tamen alium per se, vel per alium, aut Procuratorem convenire, aut reconvenire; sed Juce etiam non oppositâ exceptione excommunicationis excommunicatum à judicio repellere potest. Cap. intelleximus. 7. de judic. cap. cum inter. §. de exceptionib. Huc pertinent etiam deportati, Ban-niti, &c.

Quæres nonò. In quibus casibus minor sine autoritate Curatoris in judicio stare potest?

ꝛ. In sequentibus: 1mò. Si veniam ætatis

ætatis impetraverit, quæ masculis anno 20. fœminis 18vo dari solet. 2^{dd}. Si suam injuriam, vel vitam propinquorum defendat. 3^{id}. Si minor intentet judicium possessorium, *L. fin. cod. qui legitim. person. standi in judic.* 4^{id}. Si minor pubes sive Clericus sive Laicus super re Spirituali vel eidem annexa contendat. *Cap. fin. de judic. in 6.*

Quæres decimò. In quibus casibus Religiosus in judicio stare potest?

1°. In sequentibus. 1mo. Si Religiosus habeat beneficium, quamvis manuale, & ad nutum revocabile, cui annexa aliqua administratio, super juribus illius agere & conveniri in judicio potest. *Cap. cum deputati. 16. de judic.* 2do. Si Religiosus de licentia sui Prælati extra Monasterium in Studiis vel Parochia degens injuriatus, vel Spoliatus sit, agere & se defendere potest; eo ipso enim, quod talem licentiam habeat, censetur habere facultatem faciendi ea, sine quibus ibi commodè esse non potest. 3^{id}. Religiosus suum Prælaturam de crimine accusare potest. *Cap. ex parte. 11. de accusat.* 4^{id}. Religiosus in judicio agere potest, si electus ad Prælaturam vel dignitatem: item si agatur, an valida illius professio? an justè ejectus? si ei alimenta denegentur. 5^{id}. Religiosus ad judicium admittitur, si pro defensione sui Prælati incarcerati, vel pro rebus sui Monasterii malè alienatis agere velit, expensæ autem judiciales in his & similibus casibus de rebus Ecclesiæ vel Monasterii subministrari debent. *Cit. cap. ex parte.*

Quæres undecimò. Quotuplex judicium?

1°. 1mo. Dividitur judicium ex diversitate personæ judicantis in Ordinarium & extraordinarium. Ordinarium est, quod coram Judice ordinario in reum jurisdictionem ordinariam habente peragitur: extraordinarium est, quod coram Judice delegato perficitur. *Cap. quoniam. 11. de probationib. junct. Gloss.*

2do. In judicium Ecclesiasticum & Sæculare. Ecclesiasticum est, quod coram Judice Ecclesiastico agitur: si videlicet lis sit vel de rebus Spiritualibus inter litigantes sæculares, vel de rebus temporalibus, si aut duo Clerici se mutuo conveniant, aut Laicus actor contra reum Clericum agit. Sæculare est, quod coram Judice Laico non solum inter Laicos, sed etiam inter Clericum Actorem ex una parte, & Laicum reum ex altera parte instituitur: in tali namque casu Clericus Actor forum rei sequi debet.

3^{id}. Ex diversitate materiæ judicium in petitorium & possessorium dividitur. Petitorium est, in quo directè de Dominio & proprietate rei alicujus extra possessionem quæritur, ut si res vindicetur, hæreditas petatur, &c. Possessorium est, in quo de sola possessione vel quasi possessione sive adipiscenda, sive retinenda, sive recuperanda disceptatur: veluti si Actor solum petat, ut adipiscatur possessionem, quam antea nunquam habuit, vel ut retineat quietam rei possessionem, vel ut amissam recuperet.

4^{id}. Ratione formæ in judicium

Kkk 2

ple-

plenarium sive solemne, & in Summariario dividitur. Plenarium & solemne vocatur, in quo solemniter servato juris ordine proceditur. Summariarium est, in quo absque solemnitatibus ordinis judicarii simpliciter & de plano absque strepitu & figura judicii solâ rei veritate inspectâ proceditur.

Demum ratione finis judicium dividitur in civile & criminale. Civile est, quando ad commodum privatum principaliter agitur, sive actio ex delicto vel crimine aliquo, sive ex contractu descendat. Criminale est, quando ex delicto ad commodum vel vindictam publicam principaliter agitur. Pater in exemplo furii. Ex furto quis contra furem agere potest, vel ut illud, quod furto ablatum, sibi restituat, & tunc actio civilis est, vel ut pœnam Reipublicæ debitam exsolvat, & tunc actio criminalis est.

Quæres duodecimò. In quibus casibus summariè procedendum?

R. Licet certæ causæ de jure sint expressæ, in quibus judicio Summario locus est, ut causæ electionum, postulationum, beneficiorum, decimarum, usurarum, causis Matrimonialibus. *Clement. dispendiosam. 2. de judiciis. cap. quoniam. §. ut lite non contestata.* Attamen in aliis etiam causis tam Ecclesiasticis quàm Sæcularibus summariè procedi potest, si vel ita à Principe vel Papa committantur, vel modici sint præjudicii, aut celerem expeditionem exi-

gant: ut causæ miserabilium personarum, pupillorum, viduarum, studiosorum, mercatorum, tributorum, &c. imò jam passim usus in foro obtinuit, ut etiam absque commissione Principis in quibûsvis causis summariè procedere liceat: adeò, ut in arbitrio partium sit, utrum summario an ordinario judicio contendere malint. Et supposito quod elegerint contendere summariè, adhuc sine appellatione finito summario judicium ordinarium coram eodem Judice incipere possunt.

Quæres ultimo. Quæ in judicio Summario prætermitti possunt?

R. Id explicatur in *Clement. sepe. 2. de V. S.* Quando causa commissa est, & de plano sine strepitu & figura judicii procedi mandatum, libellus non exigitur, litis contestatio non postulatur, tempore feriarum ob necessitatem hominum indultarum à jure fiunt actus judiciales, amputatur dilationum materialis, quantum fieri potest, fit brevior, exceptionibus, appellationibus dilatoriis & frustratoriis rejectis, partium, Advocatorum, & Procuratorum contentionibus & jurgiis, testiûmque superflua multitudo refrænatis. Non tamen sic Judices litem abbrevient, quin probationes necessarias & defensiones legitimas admittant. Citatio etiam & præstatio de calumnia vel malitia sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, non intelligitur exclusâ.

* * * * *
* * * * *
* *
*

§. Secundus.

D E

Judicio Ecclesiastico.

Judicium Ecclesiasticum; quod coram Judice Ecclesiastico fit, est vel ratione personæ, vel rei, aut causæ, de qua disceptatur.

Quæres primò. Quando ratione personæ judicium est ecclesiasticum?

ꝛ. Clericus non nisi coram Judice ecclesiastico, Episcopo scilicet, qui totius Diœcesis ordinarius Judex est, conveniri potest. *can. si quis. 45. can. si Clericus. 46. caus. 11. q. 1.* & refertur in *cap. si quis. 4. de foro competent.* unusquisque enim coram suo Judice conveniendus est, ex regula generali, ut actor forum rei sequatur, *cap. cum sit. 2. de foro compet.* Ideo si quis Clericus vel Laicus adversus Clericum negotium habeat, prius proprium Clerici Episcopum, qui est Judex ordinarius suæ Diœcesis Clericorum, *cap. 1. de offic. Ordin. cap. cum Episcopus. 7. eod. in 6.* adire debet, ut aut ipse cognoscat, aut certè ab eo Judices delegati deputentur, vel consilio ejusdem apud alium vel alios, quos utraque pars voluerit, judicium obtineant. *cit. cap. 1. de officio Ordin. can. pervenit. 39. caus. 11. q. 1.* Et hoc generale est, sive causa personalis, sive realis, sive criminalis, sive sit in possessorio, sive in petitorio judicio, non obstante qualibet consuetudine,

cap. Clerici. 8. de judic. junct. gloss. vel etiam Episcopi consensu; cum Laicus nec ex delegatione, vel consensu Episcopi Clericum judicare possit. cap. significasti. 18. de foro competent.

Quæres secundò. Quam pœnam Laicus Clericum judicando incurrit?

ꝛ. Quia talis Judex sic sese immittendo in personam Ecclesiasticam injuriam Ecclesiæ irrogat, *cap. Ecclesiæ. de constitut.* Ideo tamdiu per excommunicationem separatus ab Ecclesia declaratur, quousque reatum suum cognoscat, & emendet. *cap. nullus. 2. de foro competent.* Quamvis coram tali Judice propriæ Clerici literæ, in quibus suo chyrographo vel sigillo authentico munitis debita confiteretur, vel aliæ probationes producerentur. *cap. sacculares. de foro compet. in 6.*

Quæres tertio. Qui casus speciales, in quibus Clericus coram Judice seculari conveniri potest?

ꝛ. Sequentes: Primus in causis feudalibus, in quibus Dominus feudi jurisdictionem ordinariam quoad alios Judices privativè habet. *cap. ex transmissa. 6. cap. verum. 7. de foro competent. cap. caterum. 5. de judiciis. 2dus.* Si bona immobilia à principio Clericis vel Ecclesiæ eâ conditione data sunt; sic

Kkk 3 Præ-

Prælati in Germania, qui Principes Imperii, ratione Regalium, privilegiorum, bonorum feudalium, quæ ab Imperio habent, subduntur Camera Imperiali. *Tertius.* Si agatur contra Laicum ad evincendam rem, quam à Clerico emit, tunc Clericus venditor ad defendendum emptorem coram Judice laico assistere debet. *L. Venditor. ff. de judic.* *Quartus.* Si Clericus ratione officii alieno nomine tanquam tutor, Curator, vel Procurator laici convenitur, tunc enim non Clerici, sed ejus, cujus nomine convenitur, persona attenditur.

Quæres quartò. Quæ personæ velut ecclesiasticæ privilegio fori gaudent?

1. primò. Nullus primâ tonsurâ initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus fori privilegio gaudet, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum & tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi deserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola vel Universitate de licentia Episcopi quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur. *Trident. sess. 23. de reform. cap. 6.*

Secundò. Clerici conjugati non bigami alicujus Ecclesiæ servitio seu ministerio ab Episcopo deputati, si habitum & tonsuram deferant, super criminibus nec criminaliter nec civiliter coram Judice laico conveniri possunt. *cap. unic. de Cleric conjug. in 6.*

Tertid. Regulares omnes utriusque sexûs, etiam laici, seu conversi, & Novitii privilegio fori ecclesiastici gaudent.

can. de person. 38. caus. 31 q. 1. cap. Clericis. 3. de immunit. Eccles. in 6.

Quæres quintò. In quibus casibus privilegium fori Clericus amittit?

1. In sequentibus primò. Si Clericus beneficiatus habitum & tonsuram nunquam deferat, & ab Episcopo ter monitus incorrigibilem se ostendat, privilegium fori amittit. *cap. in audientia. 25. cap. contingit. 45. de sentent. excomm.*

Secundò. Clericus in Sacris constitutus postquam propter delictum depositus est, & propter incorrigibilitatem postmodum excommunicatus, privilegium fori amittit. *cap. cum non in homine. 10. de judiciis.*

Tertid. Si Clericus dimisso habitu clericali enormitatibus se immisceat, hoc est: plura enormia delicta committat, privilegio fori privatur, ut etiam in aliis casibus, de quibus in *cap. unic. de vita & honest. Clericor. in 6. Clement. 1. eod. cap. 1. de homicid. in 6. cap. 2. de panis. in 6. cap. fin. de vita & honest. Clericor.*

Quartò. Non obstante privilegio fori Clericus à potestate laica capi potest, imprimis si Clericus in delicto comprehensus sit de fuga suspectus, à Judice sæculari capitur, Judici ecclesiastico remittendus. *2. id.* Quando delictum timetur committendum. Ita Clericus de homicidio committendo suspectus, per Judicem laicum detineri potest, ut delictum impediatur, & Judici ecclesiastico puniendus extradatur. Demum quando Clericus per Judicem sæcularem ex mandato Judicis ecclesiastici capitur. *cap. ut fama. 35. de sentent. excomm.*

Quod

Quod si reus captus à Judice sæculari se Clericum esse excipiat, judicare, an sit Clericus, ad Judicem Ecclesiasticum pertinet, juxta modum præscriptum in *cap. si Judex. 12. de sentent. excom. in 6.*

Quæres sextò. An Clericus privilegio fori renuntiare possit?

R. Clerici nec inviti, seu coacti, nec volentes privilegio fori renuntiare possunt; cum non sit beneficium hoc personale, cui renuntiare valeat, sed potius toti Collegio ecclesiastico sit publicè indultum, cui privatorum pacto derogari non potest: nec juramentum, quo se coram Judice laico responsuros obstrinxerunt, servari potest; ed quod contra canonica Statuta illicitis pactio- nibus informetur. *cap. si diligenti. 12. de foro compe. Actor trahens Clericum ad Judicem sæcularem & causam, si illa est civilis perdit, & à communione efficitur extraneus. can. inolita. 42. can. placuit. 43. caus. 11. q. 1. Clericus coram Judice laico conventus si respondeat, perdit, quod evicit, vel obtinuit, si causa civilis sit, si causa criminalis est, locum suum amittit, seu ab officio & beneficio deponitur. cit. can. placuit.*

Quæres septimò. Quæ causæ ad Judicium pertinent ecclesiasticum?

R. Judex laicus causam merè spiritualem nec proprià autoritate, nec ex commissione seu delegatione cognoscere potest, nisi sit commissio à Papa. *cap. decernimus. 2. de re judic. sed causæ spirituales ad solum Judicem ecclesiasticum pertinent. Idem est de illis, quæ rei spirituali annexæ sunt, quale est jus patronatûs. cap. quando. 3. de re judic.*

jus sepulturæ, jus decimarum &c. Quod verum est, quamvis Judex ecclesiasticus in administranda justitia in his causis negligens foret. *cap. qualiter. 17. de judic. Ac ita notanda est disparitas inter Judicem ecclesiasticum & laicum; Judex ecclesiasticus negligentiam Judicis laici in administranda justitia in causis temporalibus supplet: cap. ex transmissa. 6. cap. licet. 10. de foro com- petenti. Judex tamen sæcularis defectum ecclesiastici supplere nequit: Judex enim minor defectum Judicis majoris supplere non debet; ratione autem finis, cui jurisdictio sæcularis est subordinata, Judex sæcularis Judice ecclesiastico minor esse dignoscitur. cap. sollicita. 6. de majorit. & obedient. Extrav. 1. eod. tit. inter comm. Contrarii Canones, can. si quis. 25. caus. 11. q. 1. can. Principes. 20. caus. 23. q. 5. can. filius. 31. caus. 16. q. 7. vel explicantur, quod in casu denegatæ vel neglectæ justitiæ à Judice ecclesiastico ad Judicem laicum per modum simplicis querelæ recursus haberi possit, ut ille ecclesiasticum moneat: vel per cit. cap. qualiter. abrogati sunt.*

Quæres octavò. In quibus casibus Judex Ecclesiasticus de re merè civili & temporali inter laicos controversâ judicare potest?

R. Quamvis Judex Ecclesiasticus in causa merè temporali inter laicos sese absque injustitia intromittere non possit, *cap. novit. 13. de judic. ideoque rescriptum à Papa impetratum in causa temporali inter laicos nullum est, cap. licet. 10. cap. ex tenore. 11. de foro com- petenti.*

petenti. attamen ad Judicem ecclesiasticum pertinet per viam evangelicæ denuntiationis de quovis peccato mortali etiam laici sibi in spiritualibus subditi, ac maximè de perjurio ac fractâ pace cognoscere, reum corrigere, ac per censuras ecclesiasticas ad emendationem astringere. Notabile exemplum est in *cit. cap. novit. 13. de judic.* ubi Innocent. II, ostendit, qualiter in causa feudi controversâ inter Regem Philippum Augustum Gallix, & Regem Angliæ Joannem competens Judex: ubi notanda hæc verba; Nullus, qui sit sanæ mentis, ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato corripere quemlibet Christianum: & si correctionem contempserit, per distractionem ecclesiasticam coercere.

Quæres nond. In quibus casibus Clericus laicum coram Judice ecclesiastico convenire potest?

R. primò. Si Clericus contra laicum agit, & petit rem, quam laicus possidet: & tunc vel laicus rem Ecclesiæ esse non negat, aut rem Ecclesiæ esse constat; & conveniri potest coram Judice ecclesiastico: aut Ecclesiæ esse non constat, vel Ecclesiæ esse reus negat? & tunc laicus coram judice laico convenitur. Est notabilis textus in *cap. si Clericus. 5. de foro compet.*

2dò. Laicus coram judice ecclesiastico conveniri potest, si qualitas jurisdictionem fori ecclesiastici fundans causæ principali insit, vel adhæreat, ut si Clericus laicum convenit, quod rem Ecclesiæ furatus sit, quamvis id reus neget, qualitas sacrilegii facit

rem mixti fori controversam. *cap. cum sit. 8. de foro compet.*

3tò. Viduæ, pupilli, orphani, alixque miserabiles personæ vi oppressæ vel possessione tuâ spoliatae ad possessionem recuperandam coram judice ecclesiastico agere, & laicum convenire possunt. *cap. ex parte 15. de foro compet.*

4tò. Quando juramentum contractui adjectum, laicus coram judice ecclesiastico ratione juramenti conveniri potest, ut juramentum servet. *cap. si. de foro compet. in 6.*

5tò. Qui Ecclesias bonis & juribus spoliant, aut in earum possessionibus turbant, tanquam sacrilegi à Rectoribus Ecclesiarum coram judice ecclesiastico conveniri possunt. *cit. cap. cum sit. 8. cap. conquestus. 16. de foro compet.*

Quæres decimò. Quæ crimina ad judicem ecclesiasticum pertinent?

R. Crimina alia sunt merè ecclesiastica, quæ circa materiam propriè spirituales versantur: & horum cognitionem ad judicem ecclesiasticum pertinere de se patet, aut sunt fori ecclesiastici privativè, ut crimen hæresis, simoniæ: alia merè civilia, quæ circa materiam civilem seu politicam versantur? horum cognitio inter laicos ad judicem laicum privativè pertinet, ut furtum rei profanæ: demum alia sunt crimina mixta, quæ utroque jure positivo tam civili quàm canonico prohibita, quia non solum regimini politico, sed etiam supernaturali fini, Reipubl. Christianæ, Fidei vel Religioni

gioni adversantur, de quibus uterque Iudex, & laicus & ecclesiasticus cognoscere potest; ideoque præventioni locus datur, & ad forum ecclesiasticum cumulativè pertinent. Talia sunt adulteria, usura, blasphemia, perjurium, sortilegium, divinatio seu magia, sodomia &c.

Quæres undecimò. Si Clericus laicum coram Iudice laico conveniat, secundùm quas leges lis est dirimenda?

R. Secundùm Leges civiles; quia in quolibet foro secundùm Leges & consuetudinem illius fori causa discutienda & terminanda est. Obstare videtur textus in *cap. quod Clerici, 9. de foro competenti*. Verùm ille explicandus, quòd loquatur in casu, quo inter duos Clericos coram Iudice ecclesiastico lis est de re temporali.

Quæres duodecimò. An possessorium rei spiritualis coram Iudice laico discuti possit?

R. Id videtur colligi ex *cap. fin. de*

judic. quamvis textus ille explicari possit, quòd lis agitata fuerit super iure eligendi Rectorem politicum in aliquo castro inter Monasterium quoddam Actorem ex una parte, & communitatem reum conventum ex altera parte coram potestate laica, quod jus eligendi cum in possessorio contra communitatem laicam per sententiam potestatis laicæ Monasterium evicisset, & communitas contra Monasterium petitorium incipere vellet, illud non fuit discutiendum coram potestate sæculari Iudice possessorii, ex regula generali, quod qui cognoscit de possessione, etiam de proprietate cognoscere debeat; sed, ut deciditur in *cit. cap. fin.* petitorium coram Iudice ecclesiastico incipiendum fuit, eò quod Actor forum rei sequi debeat: Monasterium autem, quod in possessorio fuit Actor, evicto possessorio reus est in petitorio.

* *
* *

§. Tertius.

D E

De Judicio delegato.

Quæres primò. Quis est Judex delegatus?

1. Judex delegatus, seu, ut vulgò dicitur, Commissarius, est, qui non ex proprio munere & officio, sed ex commissione sive juris sive Judicis ordinari per jurisdictionem im- vel mediatè in se derivatam à committente vice alterius judicat. Colligitur ex L. 1. ff. de officio ejus, cui mand. jurisdic.

Dicitur primò, Qui non ex proprio munere. Quibus Judex delegatus ab Ordinario ex proprio officio vel munere jurisdictionem exercente distinguitur. 2dò. Ex commissione vel juris. Quia sæpe ipsum jus Judicem delegat, qualiter Episcopi per Tridentinum constituuntur à jure delegati, quando tanquam Sedis Apostolicæ delegati contra privilegiatos & alios à jurisdictione ordinaria exemptos procedere jubentur. Ut confirmant exempla in cap. irrefragabili. 13. de offic. Ordinar. & Clement. un. de suppl. neglig. Prælat. 3tò. Vel Judicis ordinari. Ut excludatur arbiter, qui potestatem judicandi non à Judice ordinario, sed à partibus compromittentibus, lege ita approbante, accipit. 4tò. Per jurisdictionem me- vel immediatè. Ut comprehendatur subdelegatus, qui mediatè à

Judice ordinario jurisdictionem habet, sicut. Derivatam: Adeoque distinctam à jurisdictione ordinaria; per quod Judex delegatus differt à Vicario Generali Episcopi, qui non diversam, sed eandem jurisdictionem cum jurisdictione committentis exercet Et demum. Judicatur. Quà excluditur executor, cui solum nudum ministerium, sive executio sine causæ cognitione committitur, & potius executor quàm Judex delegatus appellatur.

Quæres secundò. Quotuplex Judex delegatus?

1. primò. Alius universalis est, alius specialis. Universalis dicitur, cni causatum universitas committitur, nempe non pro una aut pluribus particularibus, sed pro omnibus saltem in aliquo genere, ut in causis decimarum, matrimonialium: quamvis ad certum tempus, locum, familiam &c. fiat restrictio. Judex specialis est, quando una ut causa matrimonii inter Cajam & Titium, vel plures causæ determinatæ cognoscendæ committuntur.

2dò. Alii ratione dignitatis, quam obtinent, delegati sunt, ut si fiat delegatio Episcopo vel Abbati certi loci, sine expressione nominis, vel personæ: alii

alii ratione suæ personæ & non dignitatis delegati sunt, quibus expresso nomine proprio personæ fit delegatio.

3to. Alius delegatus à Principe supremo, vel spirituali vel politico: alius delegatus ab inferiori Magistratu.

4to. Demum alius ad totam causam, alius ad partem causæ est delegatus: vel enim totum negotium uni vel pluribus committitur, idque vel simpliciter fiat: vel in solidum: si unum simpliciter fiat, tunc ille solus cognoscit, & judicat: *cap. si pro debilitate. 3. de offic. Judicis deleg.* Si pluribus simpliciter facta commissio, omnes simul ad cognitionem & judicium concurrere debent, & impediti, si subdelegandi habeant potestatem, vel ipsis condelegatis, vel aliis vices suas subdelegare debent: alioquin cæteri nihil agunt, & reus, si quid agere velit, impunè non parerit. *cap. quamvis. 3. cap. causam matrimonii. 6. de officio delegati.* vel pluribus in solidum commissio data, sub hac clausula: quod, si omnes interesse nequiverint, reliqui nihilominus procedant; quo casu singuli in defectum aliorum vel non valentium, vel non volentium interesse, juxta *cap. prudentiam. §. adjicimus. 21. de offic. deleg.* procedere possunt; aut sub hac clausula: ut vel omnes simul judicent, aut duo, aut unus ex ipsis: quo casu singuli jurisdictionem habere intelliguntur, ita ut etiam unus solus, qui præoccupavit, exequi commissionem debeat, vel possit, eoque negotium inchoante cæteri se intromittere nequeunt, nisi ille infirmitate vel aliâ causâ impeditus sit, aut

ceptum negotium prosequi nolit. *cap. cum plures. 8. de offic. deleg. in 6.*

Quæres tertio. An Laicus in judicio ecclesiastico delegatus esse possit?

3°. Causæ ecclesiasticæ & spirituales, ut decimarum, juris patronatûs &c. non Laicis, sed Clericis tantum delegari possunt; quia Laici negotia ecclesiastica tractare non debent. *cap. decernimus. 2. de judiciis.* & si in rebus spiritualibus in personam laicam compromitti non potest, *cap. contingit. 8. de arbitris.* multò minus causæ spirituales Laico delegari vel subdelegari poterunt; cum major Judicis delegati quam arbitri sit potestas. Imò juxta plures laico delegari nequit causa temporalis, quæ inter Clericos, vel laicum actorem & Clericum reum versatur: si enim Clerico non licet consentire in Judicem non suum, etiam accedente Episcopi sui consensu, nisi persona ecclesiastica fuerit, per textum in *cap. significasti. 18. de foro competentis.* etiam Episcopo in præjudicium Ordinis Clericalis non licet causam temporalem, quæ inter Clericos versatur, personæ laicæ delegare.

Quæres quarto. Quæ requiruntur conditiones, ut quis delegatus sit?

1°. primò. Debet subesse jurisdictioni delegantis; quamvis enim delegatio non subdito facta mero jure subsistat, invitus tamen delegationem suscipere non cogitur, nisi subsit jurisdictioni delegantis. *cap. pastoralis. 11. de offic. Ordinar. cap. pastoralis. 28. de offic. deleg.*

2do. Delegatio personis discretis & idoneis fieri debet. *cap. si pro debilitate. 3. de offic. delegat.*

3^oid. Delegatus Sedis Apostolicæ vel ejus Legatus nullus esse potest, nisi in Ecclesiastica dignitate vel personatu constitutus sit, aut Ecclesiæ Cathedralis, sive Regularis, sive Sæcularis, Canonicus. *Cap. Statutum, 11. de Rescript. in 6.* Idem est de subdelegato. Fit exceptio: in causis extrajudicialibus, quando mera executio absque causæ cognitione committitur, etiam aliæ personæ idoneæ Summi Pontificis delegati aut ejus Legati esse possunt; quia de jure antiquo delegatio ab his fieri poterat. *Cap. cum in veteri, 52. de Election.* Ergo ab eo non est recedendum in causis extrajudicialibus, cum correctio Juris antiqui in dubio non præsumatur. *Cap. cum expediat, 29. de Elect. in 6.*

Quæres quintò. Quis Judicem delegare potest?

R. Omnis Judex Ordinarius. *Cap. cum Episcopus, de offic. Ordinar. in 6.* Quia quid quis facere per se ipsum potest, potest etiam per alium, juxta *Regul. 68. de Reg. Juris in 6.* Sicut ergo per seipsum, ita quoque per delegatum judicare potest: totam tamen jurisdictionem suam in alium transferre nequit, si Judex inferior sit; hoc enim esset se se abdicare suo officio Ordinario, quod sine consensu superioris facere non potest.

Quæres sextò. Quando delegatus subdelegare potest?

R. 1^oid. Delegatus à Summo Pontifice, vel in temporalibus à supremo Principe superiorem non agnoscente subdelegare & vices suas alteri committe-

re potest. *Cap. si pro debilitate, 3. de offic. delegat. cap. cum causam, 62. de appellat.* Id enim ex speciali Privilegio ab ipso jure propter eminentiam supremæ potestatis in Principe, cujus vices delegatus repræsentat, concessum est. Fit exceptio: Nisi in delegatione Principis delegati industria electa fuisset; tunc enim ipse delegatus causam expedire debet, nec alteri vices suas, nisi partes consentiant, committere potest. *Cap. fin. de Offic. delegat. cap. is cui, 12. eod. in 6.* Quando autem Princeps specialiter industriam delegati elegerit, ex verbis, circumstantiis, gravitate causæ æstimandum est. Porro sicut Delegatus supremi Principis totam causam, ita etiam partem vel articulum aliquem causæ, ut citationem, alteri subdelegare potest.

2^oid. Delegatus ad universitatem causarum subdelegare potest; is enim velut Ordinarius censetur: ideoque unam vel plures causas in particulari licite subdelegat.

3^oid. Delegatus subdelegare potest, si id sibi ab Ordinario delegante concessum; is enim ipsius delegantis nomine commissam sibi jurisdictionem alteri committere potest. *Gloss. in cit. cap. is cui.* Quo casu subdelegatus jurisdictionem non à delegato, sed à primo delegante Ordinario accipit, ad quem etiam à subdelegato, & non ad delegatum appellandum est.

4^oid. Condelegatus in casu, quo pluribus delegatio facta est, vices suas vel alteri condelegato, vel aliis condelegatis committere potest. Patet ex *cap.*

quam-

quamvis. 6. de Offic. deleg. Fit exceptio : nisi causa pluribus sub hac clausula delegata esset : Si omnes interesse requirerint, reliqui nihilominus procedant ; quia tunc, si constet, quod aliqui non possint, vel interesse nolint, reliquis tota jurisdictio accrescit. *Cap. prudentiam. 21. de Offic. Judic. delegati.*

5to. Quamvis generaliter delegatus ab Ordinario inferiori extra casus exceptos subdelegare nequeat ; *Cap. cum causam. 62. de appellat.* Nam mandataris plus juris non habet, quam ipsi sit concessum ; est autem ipsi solum concessa jurisdictio, non ut alteri eam committat ; alteri tamen articulum non jurisdictionalem, qualis est, qui sine cognitione judiciali nudum ministerium, vel executionem continet demandare potest. *Gloss. fin. in Clement. unic. de Officio deleg.* Et colligitur ex *cap. super questionem. 27. de Offic. delegat.* Quamvis ille, cui Ministerium nudum vel à delegato vel ab Ordinario Supremo committitur, illud alteri demandare non possit, nisi peculiariter à lege vel à Principe ejusmodi quoque subdelegatio concessa sit : quemadmodum in universum Legato Sedis Apostolicæ ob singularem ejus auctoritatem conceditur. *Cit. cap. super questionum. cap. fin. de Offic. delegat.*

Quæres septimò, Quæ causæ delegari possunt ?

R. Quæ à Jure non sunt specialiter reservata, nec specialem qualitatem & industriam personæ delegatæ respiciunt, delegari possunt ; tunc enim juxta vulgatam Regulam potest quis per

alium, quod per se ipsum facere potest. *Reg. 68. de Regul. Juris in 6.* Omnia delegari & mandari possunt, quæ jure ordinario Magistratûs, hoc est ex natura sui officii, & generali Magistratûs auctoritate alicui competunt : non verò ea, quæ aliquo speciali & extraordinario, ut Privilegio, sunt concessa, quia non in illis, benè tamen in his industria personæ electa censetur. Hinc de Jure Civili causæ meri imperii, hoc est, quæ criminalem cognitionem & coercionem concernunt, extra casum absentia aut gravis infirmitatis delegari nequeunt : cum ea quæ ad merum imperium pertinent, speciali Privilegio & lege sint concessa. *Per textum & Doctores in L. solent. 6. ff. de Officio Proconsul.*

Quæres octavò, Quæ Judicis delegati potestas ?

R. Potestas Judicis delegati à potestate delegantis, à qua derivatur, metienda est ; ita ut delegatus à Judice supremo Summo Pontifice in causa delegata suo proprio Episcopo Ordinario major sit, imò etiam proprium Ordinarium judicare possit, *Cap. sanè. 11. de Offic. Jud. deleg.* Nam ut ibi Alexand. III. inquit, Judex à nobis delegatus, vices nostras gerit, unde in causa illa superior & major est illis, quorum causam susceperit terminandam : ideòque si Episcopus vel alia persona, quæ non est de jurisdictione illius in causa, quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundùm qualitatem facti poterit vel interdicti vel suspensionis sententiâ à Judice delegato compelli.

Exercitium autem jurisdictionis delegatæ post præsentatum delegationis reſcriptum ſumit ſuum principium ; ut ſumitur ex *cap. ſuper eo. 12. in fine. de appellat.* Quod reſcriptum delegatus in forma authentica exhibere debet , ut fides ipſi adhibeatur : alioquin illi parendum non eſt. *Cap. cum in jure. 31. de Offic. deleg.* Factâ literarum præſentatione delegatus poteſt ſequentia :

1mo. Si in cauſa delegata delegato quis ſe ſe opponat, poteſt contra eum delegatus ſecundùm qualitatem facti & perſonæ per ſententiam ſuſpenſionis & interditi procedere. *Cir. cap. ſanè. 11. de offic. delegati.* Quod non tantum tenet reſpectu partium litigantium , ſed etiam aliorum quorumcunque, qui jurisdictionem delegati , ſeu proceſſum in cauſa impedire vel turbare volunt. *Cap. cum non. 1. de offic. deleg.*

2do. Partes citare , contumaces punire , & excommunicare poteſt, juxta delicti qualitatem , licet id in literis commiſſoriis non ſit expreſſum. *Cap. præterea. 5. cap. ex literis. 29. cap. tam literis. 33. de teſtib.* Cujus ratio eſt ; quamvis jurisdictione delegati ſtricti juris ſit , nec ultra cauſas & perſonas in reſcripto delegationis expreſſas ſit extendenda : *Cap. cum olim. 32. de Offic. deleg.* Attamen quando delegatus ea præſtat , quæ ad cauſam expediendam neceſſariò requiruntur , mandati fines non excedit. *Gloſſ. fin. in cir. cap. præterea.* Dum enim cauſa principalis committitur , etiam acceſſorium commiſſum cenſetur , & illa omnia , quæ ad cauſæ expeditionem neceſſaria ſunt, *Cap.*

prudenciam. 21. de Offic. delegat. cap. ſuſpicionis. 39. eod. tit.

3to. Judex delegatus cognoscere & judicare poteſt , an ſua ſit jurisdictione , an literæ delegationis validè ſint datæ , &c. *Cap. ex parte. 13. de Offic. delegat.*

4to. Judex delegatus à Principe non ſolum cognoscendi & decidendi cauſam ſibi commiſſam , ſed etiam executionem alteri committendi , eòſque qui executionem impediunt , coercendi & puniendi poteſtatem habet. Conſtat ex *cap. ſignificasti. 7. de Offic. delegat.* Ordinario etiam executionem demandare poteſt , qui ſententiam delegati exequi debet , etiam ſi eam injuſtam eſſe cognoscat. *Cap. Paſtoralis. 28. de Offic. delegat.*

5to. Delegatus à ſupremo Principe ex autoritate ſuperioris delegantis ſubdelegatum ad ſubdelegationem ſuſcipiendam cogere poteſt. *Cir. cap. Paſtoralis. 28.* Reſervare quoque ſibi poteſt , ut ſubdelegatus ſine conſilio delegantis , quod tamen tunc ſequi non tenetur , ſententiam ferre non poſſit. *Cap. ſi pro debilitate. 3. de Offic. deleg.*

6to. Si delegatus Summi Pontificis aliter ſententiam ſuam exequi non poſſit , brachium ſæculare invocare poteſt ; Epifcopo enim vel Judici Ordinario brachium ſæculare implorandi competit facultas. *Can. Adminiſtratores. 26. cauſ. 23. q. 5.* Ergo etiam delegato Papæ , qui quolibet Ordinario majorem in cauſa commiſſa poteſtatem habet, Attamen ad hoc extraordinarium medium brachii ſæcularis deveniendum

non

non est, nisi in casu necessitatis, quo ordinarium remedium contumaces per censuras coercendi non sufficit. *Arg. cap. unic. de Stat. Monach. in 6.*

7mo. Delegatus Papæ ad exequentiam sententiam à se latam integrum annum habet; constat ex *cap. quarenti. 26. de Offic. delegat.*

8vo. Demum si certa forma delegationis à delegante præscripta, vel certus modus procedendi ordinatus, ea rescripti forma diligenter observanda; alioquin processus totus & secuta sententia nulla est, si delegatus plus vel minus, quam sibi commissum, contra formam & tenorem mandati fecerit; cum delegatus, nisi quæ in delegatione commissa, nullam faciendi potestatem habeat. *Cap. cum dilecta. 22. de rescript. cap. cum olim. 32. cap. Venerabili. 37. de offic. deleg.* Ita tamen observanda hac mandati forma, ut non tam ad verba, quam ad intentionem mandantis reflexio fiat: ideoque rescriptam Principis delegantis intelligendum; ut alteri præjudicium non inferatur; quia Princeps juri alterius velle præjudicare non censetur, nisi id exprimat. *Cap. super eo. 15. de Offic. deleg.* Nec rationabiles & legitimas excusationes & exceptiones velle excludere præsumitur. *Cap. ex parte. 13. ibid.*

Quares non^o. An Judex delegatus recusari potest?

æ. Tam Jure Canonico quam Civili delegatus suspectus recusari potest, si probabilis suspicio, vel causa recusandi fuerit. *Cap. suspitionis. 39. de Of-*

fic. delegati. In recusatione autem observanda sunt sequentia:

1mo. Si delegatus Summi Pontificis velut suspectus recusetur, tunc ex consensu partium arbitri eligendi sunt, qui partibus ad probationes suas producendas terminum statuunt, ac de tota causa suspicionis cognoscant, potestate illis à jure concessa per *cit. cap. suspitionis.* Si arbitri de causa suspicionis judicare tardent, delegatus recusatus illis terminum præfigit, quo evoluto in causa principali procedit. *Cap. legitima. 2. de Appellat. in 6.* Forma, quæ arbitri in causa recusationis eligendi, & qualiter non probatâ causâ recusationis Judex recusatus in causa principali procedere possit, præscribitur in *Cap. cum speciali. 61. de Appellat.*

2do. Si duobus causa sit delegata, cum clausulâ, ut si ambo non possint, alter in causa procedat, uno eorum recusato, causa ipsa suspicionis coram non recusato conjudice, ad quem vi prædictæ clausulæ ipsius causæ cognitio pertinet, probari, & ab eo expediri debet. *Cap. si contra 4. de Offic. deleg. in 6.* Subsistente recusationis causâ ille solus in negotio principali procedere potest; quia per legitimam recusationem consolidata est in altero, tota jurisdictio. *Cap. cum super. 23. de Offic. deleg.* Quod si tamen causa recusationis subsistat, & nihilominus alter non recusatus cum recusato in causa procedere velit, totus processus est nullus, ex communi axiomate: Si quis, quod potest, agere nolit, & quod

quod vult, agere non possit, actus non valet eo modo, quo potest valere; quia quod voluit, non potuit, & quod potuit, noluit. *Gloss. in cit. cap. cum super.*

3to. Si recusetur delegatus Judex ab Episcopo, vel ipse Vicarius Episcopi, vel alius ab inferiore Principe delegatus, ipse Ordinarius delegans de causa reculationis cognoscit. *Cap. si contra. 4. de Offic. deleg. in 6.*

4to. Si Judex à Principe delegatus antequam recusetur: causam alteri committat, in totum recusari non potest; secus, si postquam est recusatus, subdeleget, aut si alteri causam, sed non in totum commiserit. *Cap. Judex. 5. de Offic. deleg. in 6.* Ubi notanda est differentia inter Judicem Ordinarium suspectum, & delegatum suspectum, quod Ordinarius etiam probatus suspectus delegare possit. *Cap. si quis contra. 4. de foro competent.* Delegatus verò suspectus ante pronuntiationem in causa suspicionis de assensu partium delegare possit: at pronuntiatum suspectus nequidem partibus consentientibus subdelegare potest. *Cit. cap. Judex. 5. de Offic. deleg.*

5to. Demum non solum ipsæ partes litigantes, sed etiam terrius interveniens Judicem delegatum ut suspectum recusare potest: quin & ipse locus recusari potest, si pars citata ad eum tutè accedere non potest. *Cap. cum R. Canonicus. 35. de Offic. delegat.* Si recusatio non admittatur, pars recusans appellare potest; quamvis de-

legato cum hac clausula: *Appellatione remota.* Commissio data sit. *Cap. ex parte. 47. de Appellat.* Si Judex Ordinarius, ut Episcopus, recusetur, arbitri quoque eliguntur. *Cap. cum speciali. 61. de Appellat.* Si Vicarius Episcopi recusetur, arbitri non eliguntur, sed Episcopus de causa suspicionis cognoscit; & ita quamvis à Vicario ad Episcopum non appelletur, in causa tamen suspicionis ad Episcopum fit recursus. *Cap. si contra. 4. de Offic. deleg. in 6.*

Quæres decimò. Quæ causæ sufficientes suspicionis ad recusandum Judicem delegatum?

3°. Causæ Judicem delegatum recusandi sunt sequentes: 1ma. Si Judex delegatus Adversarii Dominus sit, cum quo litigare debes. *Cap. causam qua. 17. cap. insinuante. 25. de Offic. delegat.* Nomine Domini quilibet superior vel Paterfamilias intelligitur; quia hic suos Domesticos specialiter diligere & defendere velle censetur. Quatuor enim judicium pervertere solent. *Can. quatuor. 78. caus. 11. q. 3. de quibus Gloss. in cit. cap. causam.* Hos Verus habet:

Quatuor ista: timor, odium, dilectio, census,

Sæpe solent hominum rectos pervertere sensus.

Fit exceptio: Nisi delegatus utriusque partis tam Actoris quam rei Superior esset: tunc enim recusari non potest; quia par causa affectionis excludit suspicionem fraudis. *Gloss. in Can.*

Canonici. 1. Verbor. parentes. caus. 3. quest. 5.

2da. Si unus litigantium post litem contestatam familiaris vel Domesticus Iudicis delegati factus sit. Cap. insinuante. 25. de Offic. deleg. Non nocet, si Advocatus partis adversæ Iudici familiaris sit.

3tia. Consanguineus literas delegationis impetrantis tanquam suspectus recusari potest; consanguineus enim propter sanguinis affectionem consanguineo magis affectus esse censetur.

4ta. Si impetrans literas delegationis in ista causa scilicet adversarii Advocatus fuit. Quia si fuit Advocatus, jam animum suum manifestavit, quo ad illam causam affectus est: ideoque recusari potest, licet causa commissa cum clausula: *Remotâ appellatio- ne. cap. postremo. 36. de Appellat.* Quia facilius Iudicis recusatio, quàm appellatio admittitur; cum ad recusandum iniquus Iudicis animus contra unam, vel ejus affectio erga aliam partem sufficiat: ad appellandum autem gravamen requiratur. Undè pulchrè *Gloss. in cap. si contra. 4. de Offic. delegat. in 6.* Recuso, et si non graver: tamen non appello, nisi graver: appello à Iudice, in quem consensu, quem tamen non recuso.

5ta. Canonicum in causa Canonici ejusdem Ecclesiæ quis recusare potest. *Cap. cum. 35. de Offic. delegat.* Propter præsumptionem singularis affectionis in confratrem; licet Canonicus in cau-

R. D. Schnorrenberg Instic. J. Can.

sa Canonici testis esse possit. Ratio disparitatis est; quia plures plerumque Iudices haberi possunt, quàm testes, & Iudex facilius injuriam inferre potest quàm testis; Iudex enim à nemine examinatur: testis autem à Iudice, an verum dicat, examinatur.

6ta. Recusari potest, qui litem vel controversiam cum parte judicialem habet. Nam ex litibus inimicitia oriri solent; unde is, qui cum aliquo in iudicio contendit, adversarius ipsius dicitur.

7ima. Recusari potest, qui signum benevolentia vel amicitia parti deneget, quod aliis ejusdem conditionis & Status exhibere solet: ex eo enim inimicitia præsumitur.

8va. Qui alicui minatus est, quod occasione oblatâ se vindicare velit, & nocumentum inferre, recusari potest: non enim tantum censetur inimicus, qui injuriam actu infert, sed etiam inferre conatur.

9na. Qui in alio iudicio ut privatus similem causam habet, vel habuit. *Cap. causam. 18. de Judiciis.* Nam quâ ratione, quod petit ut pars, putabit æquum, quod iudicat ut Iudex: cum conscientia in eodem facto diversa esse non possit.

10ma. Si unus est Iudex alterius, vel adversarius meus est Iudex nostri communis Iudicis in alia causa. Tunc enim timere habeo, juxta Hostiens. *In Summ. L. 1. de Recusat. Iudicis deleg.* ne dicatur: facias mihi bonam

Mmm par-

paropfidem, & ego faciam tibi.

11ma. Qui est conterraneus Adversarii, quando duo compatriotæ sunt in Patria extranea; quia juxta eundem Hostiensem compatriotæ ejusdem regionis existentes in Patria aliena ut Fratres se se diligunt. Has & similes causas comprehendit. *Gloss. in cap. cum super. 23. de Offic. Judic. deleg.* Sequentibus Versibus:

Subjēctus, Dominus, & commensalis, amicus,

Incola, Canonicus, ac attingens, inimicus,

Si causam similem delegatus tucatur,

Vel si Patronus fuit olim, tunc moveatur.

Quæres undecimò. An à Judice delegato appellari possit?

8. Judice delegato partem litigantem gravante, ab eo appellari potest; nisi datus sit cum clausula: *Appellatione remota.* Qualiter Princeps Supremus delegare potest. Et tunc omnis appellatio prohibetur, quæ à jure expressè indulta non est. *Cap. Pastoralis. 53. de Appellat. cap. inter ceteras. 9. de Sentent. & re judicata.* Si tamen Papa scienter appellationem interpositam admittat, jurisdictio delegati interim suspensa est quoad executionem, donec appellationis merita sint plenius discussa. *Cap. Pastoralis. 28. §. praterè de Offic. deleg.* Ad quem autem à delegato sit appellandum, indicatur sequentibus:

imo. Si delegatus sit à Judice Ordinario inferiore, semper à delegato ad delegantem, vel ejus in officio successorem appellandum est: sive causa in totum, sive quoad partem delegata sit. Ratio est; quia etsi Ordinarius totam causam deleget; non tamen totam à se jurisdictionem abdicare potest: cum illam stabiliter habeat.

2do. Si delegatus Papæ causam in totum nullâ factâ reservatione alteri subdelegavit, à subdelegato non ad subdelegantem, sed ad primum delegantem, videlicet Papam, fit appellatio. *Cap. super questionum. 27. §. prò. de Officio delegati.* Ratio est: quia delegatus non propriam, sed commissam jurisdictionem habet, quam in totum alteri committendo à se abdicat: ideòque quamvis delegans Ordinarius jurisdictionem delegatam semper revocare possit, ipse tamen delegatus Principis, qui jurisdictionem commissam alteri subdelegavit, absolute illam revocare nequit, postquam subdelegatus illâ uti cœpit; cum jam officio suo perfunctus sit.

3tio. Delegatus Papæ, si non totam causam, sed aliquam ejus partem alteri subdelegavit, vel si subdelegavit cum clausula: *Donec revocet;* tunc à subdelegato ad subdelegantem appellatur. *Cir. cap. super questionum. cap. cum te. 18. de Offic. deleg. cap. si delegatus. 7. eod. in 6.* Ratio est: quia tunc totam jurisdictionem per subdelegationem partialem à se abdicasse non censetur; quare non ad Papam, sed ad subdelegantem est appellandum, nisi

interea

interea excommunicationem incurris-
set, vel mortuus fuisset; tunc enim
ad Papam delegantem, ne causa nimi-
um proteleretur, appellatur. *Cap. si is
cui. 10. de Offic. deleg. in 6.*

4to. Si pars litigans appellet, eo
eo quod contra potestatem subdelegan-
tis excipiat, tunc ad Papam delegan-
tem, non autem ad subdelegantem
appellandum; alias enim ad subdele-
gantem jurisdictionem habere appel-
lando fateretur, quod tamen excipi-
endo negavit. *Cap. si à subdelegato. 14.
de Offic. deleg. in 6.*

5to. Si delegatus alteri articulum
non jurisdictionalem subdelegavit, à
tali mero executore non datur appel-
latio: attamen executor absque con-
sensu partium datus, ex legitima cau-
sa coram delegato probatà recusari po-
test, quæ recusatio si à delegato non
acceptetur, gravatus ad delegantem
appellat. Item si Executor limites suæ
commissionis excedat, ad delegatum,
& si hic appellationem acceptare recu-
set, ad delegantem appellatur. Si Ex-
ecutor nec recusetur, nec limites suæ
commissionis excedat, pars gravata
non ab Executore, qui quidquid faci-
cit, ex commissione facit, quam non
transgreditur, sed à subdelegante Ex-
ecutorem ad delegantem appellat. *Cit.
cap. super questionum.*

6to. Si unus ex duobus delegatis
cum clausula: *Appellatione remotà.* Al-
teri Collegæ subdeleget, acceptans
subdelegationem appellatione remotà
procedere non potest, nec causam alii

delegare: quamvis in commissione fa-
cta duobus contineatur expressum,
quod appellatione remotà alter possit
procedere sine reliquo, si non possunt
ambo pariter interesse. Quia quod
potest solà jurisdictione sibi à Principe
delegata, non potest cum jurisdic-
tione sibi à condelegato commissa. Un-
de si ab eo fuerit appellatum, ad pri-
mum duntaxat appellandum est dele-
gantem. *Cit. cap. super questionum. §.
si verò.* Ratio est: quia quando in
eadem persona jurisdic-
tio delegata cum
subdelegata concurrat, in effectu po-
tius jurisdic-
tio subdelegata quam de-
legata esse censetur, ex illo Philoso-
phorum principio: Effectus sequitur
partem debiliorem. Econtrà si in di-
versis personis jurisdic-
tio delegata &
subdelegata concurrat, ut si causa
committitur tribus, quorum duo sub-
delegant, horum subdelegati cum uno
delegato sententiam ferunt, per quam
pars gravata non ad illos duos subde-
legantes, sed ad primum delegantem
Pontificem appellat: Jurisdic-
tio enim
dignior attendenda est, cum dignius
& potentius ad se minus dignum tra-
hat: est autem dignior delegata jurif-
dictio.

7to. Si appelletur ab arbitris, qui
secundum formam Juris eliguntur, ut
super causa suspicionis cognoscant, ad
prescriptum *Cap. suspicionis. 39. de Of-
fic. delegati. cap. si contra. 4. eod. in 6.*
Non ad delegatum, qui recusatur,
sed ad delegantem est appellandum.
Cap. ab arbitris. 11. de Offic. deleg. in 6.

M m m 2 Ratio

Ratio est : quia sicut Judex delegatus circa causam principalem , ita etiam circa punctum accessorium recusationis , in quo ab arbitris fit gravamen , suspectus est , & ideo appellatur.

Quæres duodecimò. Quomodo Judicis delegati cessat jurisdictio ?

1°. Cessat jurisdictio Judicis delegati diversis , ac potissimum modis sequentibus :

1mo. Revocatione delegantis , sive revocatio expressè , sive tacitè fiat. Per *l. iudicium. 58. ff. de Judiciis. cap. quamvis. 6. de Offic. delegat. in 6.* Tacitè fit revocatio , si delegans ad instantiam partis citet , vel alio modo in causa delegata procedat ; eo ipso enim ad se , si sit Ordinarius , eam retraxisse videtur.

2do. Finitur jurisdictio delegati morte delegantis , si res adhuc integra , sive antequam delegatus jurisditione usus fuerit ; cum jurisdictio (ex quo ipsa usus non exitit) non censeatur in delegatum efficaciter transfivisse , ut dicitur in *cit. cap. quamvis. 6. de Offic. delegat. in 6.* Idem est , si delegatio proximè facta à persona , non autem si facta nomine dignitatis personæ : Ita si Papa nomine Sedis Apostolicæ committat , commissio per mortem Papæ non expirat ; tunc enim sicut dignitas non moritur , ita nec jurisdictio inde profecta expirat. *Arg. cap. si graciosè. 5. de Rescript. in 6.* Simili modo si res amplius integra non sit , sed delegatus jurisditionem ex-

ercere inceperit , per mortem delegantis jurisdictio delegata non cessat. *Cap. relatum. 19. & cap. gratum. 20. de Offic. delegat.* Delegatus autem jurisditionem incepisse censetur , postquam citationem legitimam partis vel rei decevit. *Cit. cap. gratum.* Citatio enim vel Decretum citationis est actus jurisditionis ad substantiam judicii pertinens ; ergo citando partes delegatus jurisditione utitur.

3ro. Jurisdictio morte delegati finitur , si delegatio sit personalis , & expresso proprio nomine facta , sive res sit integra , sive non , ita ut si causa pluribus absolutè commissa , uno mortuo ceterorum officium expiret. *Cap. licet. 30. cap. uno delegatorum. 42. de Offic. delegat.* Si autem causa delegata non immediatè personæ , sed dignitati , mortuo delegato jurisdictio ad Successorem transit , sive res sit integra , sive non. *Cap. quoniam. 14. de Offic. delegat.* Officium enim & dignitas non moritur , ut vidimus supra ex *Cap. si graciosè. 5. de Rescript. in 6.*

4to. Finitur jurisdictio delegata , si delegans re adhuc integrâ resignaverit , aut alio modo jurisditionem amiserit : nam non minus amissione officii jurisdictio in delegante cessat , quàm morte ejus naturali. Eodem modo si delegatio realis immediatè dignitati & non personæ facta , ut : data est commissio Decano certi Collegii , si Decanus dignitatem amittat , delegatio ad Successorem transit.

5to. Fi-

5to. Finitur jurisdictio delegati lapsu termini præfixi : nisi partium consensu terminus prorogatus fuerit. *Cap. de Causis. 4. cap. consuluit. 24. de Offic. delegat.* Incipit autem terminus à die præsentationis literarum delegato factæ, nisi terminus ad certum diem vel mensem decretus esset.

6to. Finitur jurisdictio delegata per negligentiam vel non usum mandati delegationis intra annum, si interea aliud rescriptum ab Adversario impe-

tratur. *Cap. si autem. 9. cap. plerumque 23. de Rescript.*

7^{imo}. Demùm finitur jurisdictio delegatâ finitâ causâ, sive per transactionem, compositionem, pactum de non petendo, latam & in negotio executam sententiam, quia delegatus tunc semel est officio suo functus.

Cap. in literis. 9. de Offic. delegat.

* *
*

